

позитивний ефект. Фрагментація закономірно виникає внаслідок множинності режимів та інституцій із подібними або суміжними об'єктами і логічно спричиняє дублювання чи конфлікт міжнародно-правових норм.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Edith Brown Weiss, "International Environmental Law: Contemporary Issues and the Emergence of a New World Order", Georgetown Law Journal. – Georgetown - 1993.
2. Fragmentation of international law: difficulties arising from the diversification and expansion of international law. International Law Commission. UN General Assembly, Fifty-eighth session A/CN.4/L.682, para. 493. – Geneva - 13 April 2006.
3. C. Wilfried Jenks, "The Conflict of Law-Making Treaties", BYBIL vol. 30, (1953) p. 403.
4. MOX Plant case, Request for Provisional Measures Order (Ireland v. the United Kingdom) (3 December 2001) International Tribunal for the Law of the Sea, ILR vol. 126 (2005) p. 273, para. 50.
5. О.В. Задорожній, М.О. Медведєва. Міжнародне право навколишнього середовища. Інститут міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Київ – 2010
6. Karen N. Scott. International environmental governance: managing fragmentation through institutional connection. International Environmental Governance. School of Law, University of Canterbury, New Zealand. Four Societies Conference: International Law in the New Era of Globalisation. pp 207-238. Awajishima - 2010 http://booksandjournals.brillonline.com/content/books/9789004228818;jsessionid=jwEifC2K4_Y8IvIHCM-jhaTm.x-brill-live-03

ПРИНЦИП ЕКОЛОГІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: НАУКОВО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ

Краснова М.

*(доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри екологічного права
юридичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка)*

1. *Екологізація – важливий принцип екологічного права, який означає впровадження екологічних вимог у матеріальне виробництво на основі комплексності рішень з питань охорони навколишнього природного середовища, використання і відтворення відновлювальних природних ресурсів, широкого впровадження новітніх технологій (п. «г» ст. 3 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища»).* Так само засади екологізації передбачаються принципами державної екологічної політики, зокрема, таких як: врахування екологічних наслідків під час прийняття управлінських рішень, при розробленні документів, які містять політичні та/або програмні засади державного, галузевого (секторального), регіонального та місцевого розвитку; міжсекторальне партнерство та залучення зацікавлених сторін (розділ 2 Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року») тощо. Тому питання екологізації національного законодавства як процесу впровадження норм екологічного права в акти тих галузей законодавства, які регулюють управлінську, господарську, рекреаційну та іншу діяльність в тій мірі, в якій такі види діяльності впливають на навколишнє природне середовище, стає надзвичайно актуальними.

2. Питання *екологізації національної правової системи* торкаються передусім класичних правових наук, якими є теорія та історія держави і права, цивільне право, конституційне право тощо. Адже саме ці науки мають виробити єдині підходи щодо актуалізації формування комплексу правових заходів з реалізації концепції сталого розвитку в Україні, екологічної доктрини України, одним з важливих напрямків якої є створення механізму забезпечення врахування екологічних вимог у нормах права всієї національної системи законодавства. Щоб забезпечити належний екологічний правопорядок, право повинно, володіючи екологічною сутністю, у своєму змісті, у властивих йому формах виражати сукупність екологічних вимог, які випливають із законів природи та слугують для побудови надсучасної моделі екологічно виваженої поведінки людей, закріпленої в нормах права. Правові норми закріплюють екологічні вимоги в якості обов'язкових з метою збереження якості навколишнього природного

середовища як об'єктивної природної основи існування самого суспільства. Тому перетворення, які відбуваються в суспільстві, мають відобразитися в юридичній науці, де здійснюється розробка основних правових екологічних понять і концепцій.

За допомогою права та інших способів людство намагається запобігти екологічній кризі і глобальним катастрофам, особливо за допомогою державних зусиль у цій найважливішій сфері суспільних відносин. Тому немає такого інституту і предмета екологічного права, які б не розглядалися загальною теорією права та не були б тісно пов'язані з проблемами екології і в яких не проектувалися б моделі правового регулювання суспільних відносин в цій галузі за допомогою положень інших галузей права, і навпаки, – в таких галузях мають відбиватися екологізовані правові норми у більшості їх інститутів.

3. Теорія держави і права у межах екологізації має більш предметно досліджувати *екологічну функцію держави* та рекомендувати іншим правовим наукам враховувати її значення та зміст, в якій реалізується діяльність, що здійснюється за волею основного суверена – народу, та в його інтересах шляхом розпорядження природними ресурсами, що є його власністю, а також діяльність, спрямована на забезпечення раціонального використання природних ресурсів з метою попередження їх виснаження, на охорону навколишнього середовища від деградації його якості, екологічної безпеки, охорону екологічних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб. За ступенем ефективності реалізації цієї функції можна судити про справжнє ставлення держави до проблем екології.

4. Важливо мати на увазі динаміку змісту екологічної функції держави, правових та організаційних форм і методів її здійснення. А отже, мова має йти про *екологізовані методи правового регулювання*. Однією з актуальних форм правових методів є прийняття національних екологічних стратегій, концепцій, програм, планів, нормативно-правових актів з питань природокористування, охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки, а також правозастосовної та правоохоронної (природоохоронної) діяльності. Тому й інші галузі права мають дбати про ефективність їх розробки, прийняття та реалізацію.

До організаційних методів здійснення екологічної функції держави належить розробка та впровадження економічних заходів, нормування гранично допустимого забруднення довкілля, планування охорони навколишнього середовища, оцінка впливу господарської діяльності на стан довкілля, екологічна сертифікація, екологічний моніторинг та контроль та інше. Тому теорія держави і права має виробити єдині підходи до право розуміння і правозастосування методів правового регулювання суспільних, в тому числі екологічних правовідносин з тим, щоб інші галузеві науки не привласнювали їх до своєї виключної належності. Таке спостерігається щодо імперативного методу, який називають адміністративним, та щодо диспозитивного методу, який називають цивільно-правовим. З цих міркувань екологічному праву закидають неповноцінність галузевої належності через начебто відсутність в ньому «самостійних методів» правового регулювання екологічних правовідносин.

5. У межах екологізації права доцільно враховувати й *екологічну функцію права*, яка складає основу правового механізму екологічної функції держави. Мета екологічної функції права полягає в забезпеченні якості навколишнього природного середовища в умовах господарського розвитку суспільства засобами правового регулювання. Така мета досягається шляхом розробки, прийняття і застосування норм права, які відображають вимоги екологічних закономірностей у взаємодії Суспільства і Природи, що закріплюють науково обґрунтовані нормативи господарського впливу на природне середовище проживання.

Екологічна функція має свої особливості, яка обумовлена тим, що екологічна функція по своїй формі відноситься до системи права, а за змістом - до системи екології. Найбільш показово екологічна функція права реалізована в екологічному праві, яке

сьогодні є самостійною юридичною навчальною та науковою дисципліною, однією з галузей права, що пройшла свій етап формування і розвитку. Екологічне право - це сукупність правових норм, що регулюють суспільні екологічні відносини у сфері взаємодії людини і природи в інтересах збереження та раціонального використання навколишнього природного середовища для теперішніх та майбутніх поколінь. Правова ж екологія - це сукупність норм природоресурсного, природоохоронного екозабезпечувального характеру.

Водночас, екологічне право для ефективності регулювання екологічних правовідносин запозичує норми інших самостійних галузей права, які обслуговують суспільні відносини, пов'язані з охороною навколишнього середовища, оскільки об'єднані спільним завданням захисту навколишнього середовища - норми цивільного, адміністративного, кримінального, міжнародного права. Такі норми є екологізованими нормами та входять до складу правової екології.

6. Крокami щодо екологізації національного права і законодавства доцільно визнати, по-перше, забезпечення проникнення, трансформацію в правові галузі та в правові норми екологічного підходу, що має більш широкий зміст, обумовлений науковим екопотенціалом, включаючи і біоекологічні, і еколого-синергетичні, та інші екологічні ідеї і знання.

На мою думку, це стосується розгляду цими галузями питань пріоритетності таких категорій як «найвища соціальна цінність, яка охороняється і захищається законом та державою», до яких доцільно віднести Природу та закріпити таку її значимість на рівні Конституції України. Так само, це стосується пріоритетності системи екологічних прав і свобод людини і громадянина серед інших категорій прав, з подальшою розробкою ефективних правових механізмів їх реалізації та захисту. Доцільно також визнати на найвищому правовому рівні відповідальність суспільства і держави за стан навколишнього природного середовища, а також закріпити її визначеність як екологічна відповідальність.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРАВА У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ ТА ПРАВІ УКРАЇНИ

Медведєва М.

*(доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри міжнародного права
Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса
Шевченка)*

Процесуальні екологічні права, а саме право на доступ до інформації, участь у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя у сфері охорони довкілля, передбачені в багатьох міжнародних документах, зокрема і Орхуській конвенції 1998 року. Зазначені права людини стали предметом розгляду Європейського суду з прав людини (наприклад, справи *Guerra and others v. Italy* 1998 р., *Oneryildiz v. Turkey* 2004 р.) та Міжамериканського суду з прав людини (наприклад, справа *Claude Reyes v. Chile* 2006 р.). Закріплення категорії процесуальних екологічних прав можна знайти в актах вторинного законодавства ЄС (наприклад, Регламент 1367/2006 щодо імплементації Орхуської конвенції 1998 р.), а належне забезпечення захисту екологічних прав – в практиці Суду ЄС (наприклад, рішення у справах *Djurgarden-Lilla Vartans* 2009 р., *Lesoochranarske zoskupenie VLK* 2011 р.).

У зв'язку з ратифікацією Україною Орхуської конвенції було внесено зміни і доповнення до Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" 1991 р., що закріпили гарантії здійснення процесуальних екологічних прав. Закон України "Про доступ до публічної інформації" 2011 р. створив додаткові гарантії забезпечення